

Kuinka ymmärtää Yhdysvaltain poliittista kulttuuria ja sen historiaa?

■ Ari Helo

Eurooppalaisissa puheenvuoroissa tavataan oudoksua paitsi Yhdysvaltain silmiinpistävän omanarvontuntoista poliittisen keskustelun kulttuuria myös yhdysvaltalaisen usein häkellyttävän moralistista suhtautumista maailmanpolitiikan kysymyksiin ja omiin suurvaltapolitiisiin linjauksiinsa. Syynä hämmennykseen on usein se, ettei tiedetä yhdysvaltalaisen maailmankatsomuksen ideologisesta luonteesta.

Yhdysvallat näkee itsensä modernin, liberalistisen yhteiskuntajärjestyksen prototyypinä, joka luotiin vuoden 1776 vallankumouksessa ja sen jälkimainingeissa Yhdysvaltain perustamiskaudella (1776–91). Perustamiskauden sosiaalipoliittisesta perinnöstä maassa riidellään katkerasti, mutta verrattuna eurooppalaiseen kehitykseen Yhdysvalloissa ei ole nähty esimerkiksi Jugoslavian hajoamissotien tapaista katastrofia sitten liittovaltiota koetelleen sisällissodan (1861–65).

Kaksi niinkin erilaista poliitikkoa kuin George W. Bush ja Barack Obama ovat samaa mieltä Yhdysvaltain perustamiskauden liberalistisen perinnön merkityksestä amerikkalaiselle identiteetille. Vuoden 2005 virkaanastujaisissaan presidentti Bush totesi, että ”perustamisestamme saakka olemme julistaneet, että jokaisella miehellä ja jokaisella naisella maan päällä on oikeuksia ja ihmisarvo ja että jokainen meistä on mittaamattoman arvokas” – ja lisäsi, että ”näiden ihanteiden edistäminen on se tehtävä, jonka varaan kansakuntamme on luotu». ¹

1 George W. Bush, virkaanastujaispuhe pidetty 20.1.2005, Miller Center, University of Virginia, Presidential Speech Archive (vierailtu 5.7.2011): <http://millercenter.org/scripps/archive/speeches/detail/4463>

Vuonna 2009 presidentti Obama puolestaan korosti, että vaikeinakin aikoina Yhdysvaltoja on aina kantanut eteenpäin se, että kansakuntana ”olemme luottaneet esi-isiemme ihanteisiin ja pysyneet uskollisina perustamiskautemme kirjoituksille”.²

Yhdysvaltaisen liberalismien perustaminen

Perustamiskauden keskeiset tekstit ovat vuoden 1776 itsenäisyysjulistus, vuoden 1787 perustuslaki ja sen vuonna 1791 ratifoidut kansalaisoikeuslisäykset. Itsenäisyysjulistuksessa julistettiin kaikki ihmiset tasa-arvoisesti oikeutetuiksi elämään, vapauteen ja onnen tavoitteluun. Perustuslailla luotiin tälle ajatukselle sopiva hallitusmuoto, eli liittovaltio, jonka tarkoitus oli erityisesti estää itsenäistyneiden siirtokuntien luiskuminen joukoksi keskenään riiteleviä ruhtinaskuntia tai tasavaltoja, kuten Euroopassa näytti käyneen. Vuonna 1791 hyväksytyt alkuperäisen perustuslain kymmenen ensimmäistä lisäystä takasivat, ettei liittovaltio rajoita uskonnonvapautta, sananvapautta, lehdistönvapautta tai kokoontumisvapautta. Nämä lisäykset, joista oli tehty itse hallitusmuodon hyväksymisen ehto, muunsivat myös perustuslain käsitettä moderniin suuntaan.³ Perustuslaillisella kansan-

2 Barack Obama, virkaanastujaispuhe pidetty 20.1.2009, Miller Center, University of Virginia, Presidential Speech Archive (vierailtu 5.7.2011): <http://millercenter.org/scripps/archive/speeches/detail/4463>

3 Liittovaltion perustuslaki ei sinällään taannut uskonnonvapautta Yhdysvalloissa, sillä se ei kieltänyt osavaltioita rajoittamasta sitä. Vielä vuoden 2000 presidentinvaaleissa Al Gore varapresidenttiehdokas Joe Lieberman oli sitä mieltä, että pykälä ei takaa omantunnonvapautta, vaan vain uskovaisten vapautta. ”Lieberman Urges 'A Place for Faith'”, *Richmond Times-Dispatch*, 28.8.2000.

vallalla tarkoitetaan nykyään enemmistön päätösvaltaa, joka ei ulotu yksilön perustuslailta taattuihin kansalaisoikeuksiin. Tämän vuoksi juuri Yhdysvallat mielestään loi modernin yhteiskuntajärjestelmän malliksi koko muulle maailmalle.

Toki Yhdysvaltain keskeiset perustajaisät, kuten Benjamin Franklin, Alexander Hamilton, Thomas Jefferson, James Madison ja George Washington, riitelivät toisinaan katkerastikin liittovaltion valtaoikeuksien rajoista, eli perustuslain oikeasta luennasta. Samoin kiisteltiin siitä, pitääkö äänioikeus ulottaa kaikille vapaille miehille säädystä ja varallisuudesta riippumatta. Tärkein itse kansalaisoikeuksista oli eittämättä sananvapaus. Jos enemmistö ei kunnioita yksilönvapauksia, on sananvapaus toisinajattelevan ainoa turva enemmistön saneluvaltaa vastaan. Keskustelun ei tarvitse olla miellyttävää. Itse politiikan käsitettä ei voi ymmärtää, jos pitää konfliktia ihmisten luontaisen sosiaalisen kanssakäymisen esteenä tai vastakohtana. Poliitikka on keskustelua, vaikka riitaisaakin. Sen vastakohta on väkivalta. Siksi vanha lausahdus sodasta politiikan luontaisena jatkona on omiaan sotkemaan käsitteitä eikä suinkaan auta ymmärtämään niitä. Sota on aina seurausta politiikan epäonnistumisesta. Toki vapaa demokratiakin on vain valtajärjestelmä, joka perimiltään nojaa julkisen vallan väkivaltamonopoliin. Hallitusvallan tehtävä on taata sananvapaus ja demokraattinen keskustelu.

Paljon on kiistelty siitä, voiko vuoden 1776 itsenäisyysjulistuksen kuuluisaa lausetta että ”kaikki ihmiset on luotu tasa-arvoisiksi”, ymmärtää (tai kääntää) niin, että se koskee kaikkia ihmisiä. Alkuperäisessä tekstissä puhutaan vain kaikista miehistä, ”all men”. Vaikka julistus selvästi oli poliittinen asiakirja, voidaan lausahdus kaikkien tasa-arvoisista oikeuksista ymmärtää laajemminkin. Julistuksen luonnostelleen Jeffersonin varsinaisista tarkoituksista juuri tämän lauseen osalta on erimielisyyttä tutkijoiden kesken. Jefferson saattoi hyvin ajatella oikeuksien ”elämään, vapauteen ja onnen tavoitteluun” kuuluvan myös naisille – olkoonkin, että vapaiden englantilaisten miesten poliittisten

oikeuksien määrittely on se aihe, josta siirtokuntalaiset olivat eri mieltä englantilaisten kanssa.

Tottahan ihminen tarvitsee yksilönä, eikä vain poliittisena olentona, oikeudet elämään, vapauteen ja onnensa tavoitteluun. Selvää on myös, että valtaosa yhdysvaltalaisista nykyisin lukee nämä rivit aivan kuin niissä puhutaisiin ihmisoikeuksista yleensä. Termin ”man” yleismerkitystä – pohjana esimerkiksi englantilaiselle ihmiskunta-termille (*mankind*) – ei voi jättää tällaisessa luennassa huomiotta. Kun filosofi Hannah Arendt 1950-luvulla julisti, että ”no man can be sovereign because not one man, but men, inhabit the earth”, hän tuskin tarkoitti sulkea tämän totuuden ulkopuolelle enempää itseään kuin koko naissukukuntaa.⁴

Vaikka vuoden 1776 itsenäisyysjulistus perustui ajatukseen ihmisen luonnollisista oikeuksista, sen kirjoittajat eivät väittäneet tehneensä niistä täydellistä listaa. Harva heistä piti orjajärjestelmää luonnonoikeuden mukaisena. Ajatus naisten poliittisista oikeuksista ei ollut sekään tuntematon, vaikkei tämän kysymyksen ratkaisemista pidetty kiireellisenä verrattuna vaikkapa orjuuskysymykseen. Luonnollisten oikeuksien määrittelyn kannalta Yhdysvaltain perustajaisien ideologisessa ajattelussa oleellinen ongelma ei ollut se, miten laajaksi yksilön luonnollisten oikeuksien lista joskus ihmiskunnan edistyksen myötä saattaisi osoittautua. Ongelma oli, kuinka päästä eroon eurooppalaisperäisen sääty-yhteiskunnan rakenteista Yhdysvalloissa. Ideologinen taistelu oli käytävä sitä ikaikaista kantaa vastaan, että juuri sääty-yhteiskunta on luonnollain mukainen, eli ihmiselle luonnollinen yhteiskuntarakenne.

Yhdysvallat ja Eurooppa

Yhdysvalloista katsellen Euroopan Ranskan valtakumouskauden jälkeinen historia on ollut hämmäntävään takaperaista. Ensin ranskalaiset tuhrivat (vereen) oman modernin ajan vallankumouksensa ja ajoivat Euroopan kaksikym-

4 Hannah Arendt, *The Human Condition* (1958). 2. painos. Johdanto Margaret Conovan. Chicago University Press, Chicago, 1998, 234.

mentä vuotta kestäneisiin Napoleonin kauden maailmansotiin. Tätä seurasi vanhojen ruhtinassukujen vallanpalautus Wienin kongressissa vuonna 1815, jota täydensi ultrakonservatiivisen Pyhän allianssin muodostaminen. Jefferson julistikin tuolloin, että Yhdysvallat on maailman viimeinen toivo pelastaa valistuksen perintö.⁵ Vuoden 1824 Monroen oppi syntyi Yhdysvaltain Euroopan politiikan ohjenuoraksi pyrkiesään eristämään eurooppalaisen monarkismin uudelta mantereelta, samalla kun Yhdysvallat sitoutui pysymään erossa Euroopan sisäisistä valtataisteluista. Euroopan hullua vuotta 1848 seurattiin Yhdysvalloissa lähinnä hämmennyneinä ja esimerkiksi Unkarin turhalle yritykselle irtautua Itävallan keisarikunnasta osoitettiin aitoa sympatiaa.

Yhdysvaltalaiset historiantkirjoittajat puhuivat vielä viime vuosisadan vaihteessa paljon yhdysvaltalaisen vapausajattelun teutonisesta, muinais-saksalaisesta alkuperästä, mutta ensimmäinen maailmansota lopetti tämän trendin. Ensimmäistä kertaa Yhdysvallat puuttui nyt Euroopan ”sisäisiin” asioihin asettumalla ympärysvaltujen liittolaiseksi. Pariisin rauhanneuvotteluissa vuonna 1919 Presidentti Wilson kannatti Euroopan jakamista kansallisvaltioihin vanhojen keisarikuntien ja monarkioiden sijasta. Samoin hän nosti esiin ajatuksen Kansainyhteisöstä, vaikka yhdysvaltalaiset konservatiivit sittemmin estivät Yhdysvaltain liittymisen järjestöön. Muuan perustelu tälle oli, että Yhdysvallat joutuisi sen jäsenenä situtumaan eurooppalaisten siirtomaavaltojen keskinäisiin turvallisuusjärjestelyihin eli tukemaan eurooppalaista kolonialismia. Ensimmäisen maailmansodan jälkeenkin Ranska ja Englanti hallitsivat puolta maailmaa ilman mitään kansainvälisen oikeuden sanktiointia, vain siksi, että pystyivät siihen.

Kun Hitler ryhtyi romuttamaan Pariisissa jo vuonna 1919 täydellisesti vesitettyä kestävä eurooppalaisen rauhan suunnitelmaa, Yhdys-

valtain oli jälleen, vaikkakin vastentahtoisesti, ryhdyttävä puolustamaan myös eurooppalaista liberalismia. Vasta toisen maailmansodan jälkeen eurooppalaiset maat sitoutuivat YK:n ihmisoikeusjulistukseen, eli yhdysvaltalaiseen käsitykseen universaalista poliittisesta järjestelmästä enemmistödemokratiana erikseen taatuine yksilönoikeuksineen. Tältä kannalta katsoen on ymmärrettävää, kuinka takaperoiselta eurooppalainen poliittinen kulttuuri saattoi Yhdysvalloista katsoen näyttää vielä 1990-luvulla, kun Jugoslavian hajoamissodat etnisine puhdistuksineen alkoivat heti neuvostovallan muruttua.

Yhdysvalloissa sivistyksellä ja sivilisaatiokehityksellä on aina ymmärretty sen omaa jefersonilaista demokraattista perinnettä. Tämän vuoksi marxilaisuus, anarkismi ja kansallissosialismi ovat aina näyttäneet siellä, eivät suinkaan uusina ideologisina innovaatioina reagoida kapitalismin erityisongelmiin, vaan eurooppalaisina reaktioina Euroopan erityisongelmaan.

Euroopan erityisongelmana pidettiin 1900-luvun alkuun asti jatkuneen sääty-yhteiskunta-ajattelun tuottamaa jännitettä suhteessa moderniin ajatteluun eli yksilöoikeudet perustuslaillisesti takaavaan joukkodemokratiaan vapaan maailmankaupan oloissa, jossa kaikki voivat voittaa ainakin paremman elintason. Koska Yhdysvallat ei ole kansallisvaltio, myös eurooppalainen hyvinvointiyhteiskunnan järjestelmällinen, valtiojohtoinen rakentaminen on jäänyt yhdysvaltalaisessa ajattelussa marginaaliin, vain yhdeksi eurooppalaisen modernin ajattelun erityispiirteistä.

Yhdysvaltalainen federalismi ja politiikka

Yhdysvaltalaista poliittista keskustelua seurataan muualla maailmassa usein ikään kuin sitä käytäisiin vain liittovaltion poliittisista linjauksista. Poliittikkaa tekee Yhdysvalloissa myös 50 osavaltion edustajainhuonetta ja 49 senaattia (koska Nebraskalla ei ole senaattia) sekä lukematon määrä kunnanvaltuustoja, kansalaisjärjestöjä, yhden asian liikkeitä ja erilaisia lobbausryhmiä ja -laitoksia. Ympäristölainsäädännön

5 Thomas Jeffersonin kirje John Adamsille, 12.9.1821, *The Adams-Jefferson Letters. The Complete Correspondence Between Thomas Jefferson and Abigail and John Adams*. Toim. Lester J. Cappon. 2 osaa. The University of North Carolina Press, Chapel Hill, N.C., 1959, 575.

tiukennukset ja useat muutkin yhteiskunnalliset uudistukset sikiävät Yhdysvalloissa usein aivan muualla kuin Valkoisessa talossa tai liittovaltion kongressissa. Vastikään muutamassa osavaltiossa laativat juuri kansalaisaktiivit eivätkä suinkaan kongressiedustajat muutoksia näiden osavaltioiden perustuslakeihin laillistetun marihuanan käytöstä. Yhdysvallat on liittovaltio, jollaiseksi Euroopan unionikin on kenties muuttumassa – myös kaikkine liittovaltorakenteen rajoitteineen.

Yhdysvaltalainen poliittinen keskustelu näyttää nykyisin ideologisesti vielä latautuneemmalta kuin eurooppalainen, mikä johtuu perustavasta linjariidasta koskien liittovaltion perustamiskauden perintöä eli yksilöoikeudet perustuslaillisesti takaavaa joukkodemokratiaa vapaan maailmankaupan oloissa. Tätä perintöä voi tulkita vasemmistolaisesti tai oikeistolaisesti. Joko ajatellaan, että joukkodemokratiolla pyritään täydempään tasa-arvoon kaikkien kansalaisten kesken tai että sen alaan kuuluu vain yksilönvapauksien takaaminen.

Kärkevimmillään oikeistolainen käsitys julkisen vallan yhteiskuntavastuusta nojaakin vain periaatteeseen, että juoppo katuojassa on juuri siellä, minne hän kuuluukin. Myöskään uskonnollisen oikeiston ajattelussa yhteiskunnallinen vastuunotto ei kuulu politiikan alaan, vaan tarkoittaa vain yksityisten ihmisten keskinäistä auttamisen halua Jeesuksen rakastamiskäskyn mukaisesti. Libertarianistista kantaa voi kyseenalaistaa pohtimalla ”res publica” -termin rajoja, eli sitä mitä ”julkisilla asioilla” tasavaltalaisessa ajattelussa oikeastaan tarkoitetaan. Rajaa julkisten asioiden ja yksityisyyden sfääriin kuuluvien asioiden välillä testataan aina, kun pohditaan vaikkapa homoseksuaalien julkisia oikeuksia, lasten huostaanottoa tai sitä, mitä lain mukaan tarkoitetaan heitteillejätöllä – vaikkapa sen omaa syytään katuojaan joutuneen ja sinne ehkä jätetyn juopon kohdalla.

Mitä tulee ajatukseen Yhdysvalloista kansojen suurena sulatusuunina tai peräti mallina jonkinlaiselle ei-nationalistiselle ”maailman yhdysvalloille”, on syytä muistaa professori Thomas Wendellin aikoinaan esittämä kärjistyys, että

amerikkalaiset ovat aina vihanneet toisiaan.⁶ Ensimmäiset nativistiset, siirtolaisuutta vastustavat kansalaisjärjestöt syntyivät jo 1840-luvulla, tunnuslauseinaan vaikkapa toive, että ”jokainen irlantilainen maahanmuuttaja murhaisi neekerin ja voitaisiin siitä hirttää”.

Kaikki kansanryhmät köyhistä siirtolaisista erilaisiin etnisiin vähemmistöihin ja ammattiryhmiin ovat Yhdysvalloissakin joutuneet itse taistelemaan itselleen tasa-arvoiset poliittiset ja taloudelliset oikeudet: naisten äänioikeus taatiin vasta vuonna 1919, ammattiliittojen oikeudellinen asema vakiintui vasta 1930-luvulla ja mustien äänioikeuden lopullisesti varmistaneet lait saatiin läpi vasta 1960-luvun puolivälissä. Niin ikään vasta vuonna 1967 saatiin läpi kaikkia osavaltioita sitova oikeus valkoisten ja mustien välisiin avioliittoihin.⁷

Amerikkalaiset eivät ole koskaan täysin luottaneet federalistiseen poliittiseen järjestelmäänsä, koska kaikki vapaudet — uskonnonvapaudesta alkaen — on voitettu ensin osavaltioissa ja vasta sitten liittovaltion tasolla. Kuten Euroopassa myöhemmin, unionin kehittyminen oli Yhdysvalloissakin alkuun leimallisesti talouseliitin hanke. Se johti nopeasti jäsenvaltioiden sotavelkojen yhteiseen maksatusjärjestelmään liittovaltion pankin avulla ja korkeimman oikeuden tulkinnat perustuslaista tuottivat koko joukon erilaisia rajoituksia osavaltioille puuttua mihinkään talouselämän osa-alueeseen, mikä koski niiden rajat ylittävää kauppaa ja elinkeinoelämää. Tämän vuoksi yhdysvaltalaisen kommentaattorien on vaikea hahmottaa, miksi Euroopan valuuttaunionia ei haluta korjata perustaltaan, kuten Yhdysvalloissa tehtiin jo 1790-luvulla, eli siirtämällä kaikkien jäsenvaltioiden velat unionin veloiksi.

6 Ajatuksesta Yhdysvalloista ”maailman Yhdysvaltain mallina”, ks. esim. Liah Greenfield, *Nationalism: Five Roads to Modernity*. Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1992, 1994, 8–9.

7 Ks. näistä kehityslinjoista, kuten olen niistä aiemmin argumentoinut, Ari Helo, *Yhdysvaltain demokratian synty* (Helsinki: Gaudeamus, 2014), 115–138; Ari Helo, ”Seuraako perustuslaki tähtilippua? Yhdysvaltalainen nationalismi.” *Nationalismit*. Toim. Jussi Pakkasvirta ja Pasi Saukkonen. Helsinki: WSOY, 2005.

Varsinkaan sosiaalipoliitiikan alalla liittovaltiojärjestelmä ei ole ollut tuloksekas verrattuna vaikkapa suomalaiseen kansallisvaltiovetoiseen hyvinvointiyhteiskuntapolitiikkaan. Sen sijaan että keskusteltaisiin rakenteellisista ongelmista, poliittinen debatti tapaa liittovaltion tasolla jumiutua kiistelyksi asenneilmapiiristä. Hyvän esimerkin tästä tarjoaa vastikään Fergusonin mellakoista alkanut poliisiväkivallan vastustuskampanja, jossa keskustelu vajosi nopeasti jankutukseksi siitä, kenen tunteita loukkasi vaikkapa se, että erään amerikkalaisen jalkapallojoukkueen pelaajat tekivät mielenilmaisunaan ”Hands up” -eleen ennen otteluaan. Eleellä viitataan siihen, kuinka jokaisen mustan on paras pitää koko ajan kädet näkyvillä, jotta poliisit eivät saa tekosyytä ampuu häntä. Kampanja poliisiväkivaltaa vastaan ei ole tuottanut paljoakaan keskustelua siitä, mitä poliisiakatemioiden oikeastaan opetetaan tai millainen ohjeistus poliisilaitoksilla eri puolilla maata on käytössä – saati, että keskustelua käytäisiin niistä yhteiskunnallisista syistä, joiden vuoksi yhdysvaltalaiset poliisit aidosti pelkäävät asiakaskuntaansa.

Pitkä taistelu kansallisen terveysvakuutuksen puolesta, jota on tavallaan käyty aina vuoden 1912 presidentinvaaleista lähtien (jolloin Theodore Roosevelt ehdotti sellaista), on jättänyt varjoonsa mahdollisuuden osavaltioiden omasta aloitteellisuudesta sosiaalilainsäädäntöön. Tähän on pitkälti syynä se, että liberaali vasemmisto ei näe mahdollisuuksia osavaltioitasolla toteutettaville uudistuksille. Oikeastaan vain 1960-luvulla liittovaltiohallituksella oli aito pyrkimys tasata tulonjakoa ja hävittää suurkaupunkien slummit massiivisilla asuntorakentamishohjelmilla. Tätä Lyndon B. Johnsonin presidenttikauden suurta ”sotaa köyhyyttä vastaan” (*War on Poverty*) 1960-luvulla varjosti paitsi Vietnamin sota myös konservatiivien vahva vastarinta. Esimerkiksi eläkeläisten ja vähävaraisten terveydenhoitojärjestelmien uudistuksia (*medicare* ja *medicaid*) moitittiin terveyssozialismiksi. Samoin rotuerottelun purkamistoimia vastustettiin silkkana kommunismina. Myös presidentti Kennedy vaati, että Martin Luther King Jr. hankkiutuu eroon sosialisteiksi leimatuista

avustajistaan ennen kuuluisaa mustien marssia pääkaupunkiin rotujen tasa-arvon puolesta, jotta presidentti voisi hanketta tukea.

Historiankirjoitus ja politiikka nykyajassa

Myös poliittisia aloitteita arvioidaan Yhdysvalloissa usein sen perusteella, mitä ne viestivät perustajaisien ajattelun ylihistoriallisesta perinnöstä kansakunnalle. Barack Obaman terveysvakuutuslakia on usein moitittu epäamerikkalaiseksi, koska se libertaristien mielestä on perustamiskauden tarkasti rajatun liittovaltion vallan idean vastainen. Historian valossa näyttää päivänseivältä, ettei perustajaisilläkään ollut koskaan vain yhtä ja yhtenevää käsitystä liittovaltion, saati osavaltioiden, vallan rajoista. Tämän vuoksi niistä riideltiin alusta asti. Juuri erilaisten käsitysten kirjon tulisi olla myös historiallisen politiikan tutkimuksen keskiössä.

Toki historiantutkijatkin lankeavat toisinaan yleistyksiin, joita on vaikea metodologisesti puolustaa, kuten saksalainen Ute Frevert todetaan ykskantaan, ”että historiantutkimus, joka ei huomioi tunteita, on huonoa historiaa”.⁸ Tällaisiin yleismetodologisiin huomioihin voi todeta, että ne harvoin kelpaavat historiantutkimuksen ohjenuoriksi. Tutkimuskysymys yksin ratkaisee sen, tarvitseeko yksittäisen henkilön tai ryhmän tuntemuksia huomioida vai ei.

Esimerkiksi Yhdysvaltain kuuluisia, perustuslain hyväksymistä vuosina 1787–88 puoltaneita, federalistikirjoituksia on toki tutkittu siltä kannalta, millaista ihmiskuvaa – eritoten järjen ja tunteen tasapainotuksen suhteen – ne oikeastaan propagoivat. Yhtä hyvin niitä voi kuitenkin tutkia vaikkapa siitä näkökulmasta, miten niissä määritellään sellaisia ajalle ja niiden tarkoitukselle keskeisiä käsitteitä kuin politiikka, valtioliitto (konfедераatio), liittovaltio (federaatio), luonnontila tai yhteiskuntasopimus. Tällainen käsitehistoriallinen tutkimus ei tarvitse kirjoittajien tai aikalaisten tunnetilojen analy-

8 Ks. lainaus, Tiina Kinnunen, ”Kun on tunteet – 1800- ja 1900-luvun vaihteen naisliike emotionaalisenä yhteisönä”. Suomen historiallinen seura, jäsenkirje 3–4, 2014.

sia mihinkään ollakseen pätevää oman kysymyksenasettelunsa puitteissa. Ei sillä liioin ole mitään tekemistä niin kutsutusti postmodernin tai posthumanistisen tutkimusotteen kanssa, joka on johtanut naurettavuuksiin pitäessään mitä tahansa tekstiä kuinka anakronistisen tahansa tulkinnan kohteena riippumatta sen tarkoituksista tai laadusta.

Hyvä historiankirjoitus ei yritäkään olla muuta kuin pätevä erityistutkimus omasta tarkasti rajatusta aihealueestaan. Selvitys kyseisen aiheen merkityksestä sen omassa ajassa on tutkimuksen päämäärä. Sen merkityksellisyydestä tai merkityksettömyydestä tämän päivän maailmalle voi aina spekuloida, kun muistaa, että se mikä tänään näyttää merkitykselliseltä, ei kenties ole sitä enää tulevaisuudessa.

Muodikkaaseen globalisaatiohistoriaan sitoutuneilta voi hyvin kysyä, kuka takaa, että globalisaatio ilmiönä tai käsitteenä tarkoittaa kymmenen vuoden päästä enää mitään? Vertailevaa maailmanhistoriaa on kirjoitettu aina siitä saakka, kun moderni historiankirjoitus valistuksen kaudella syntyi jonkinlaisena ajatuksena siitä, että se kertoo koko ihmiskunnan tarinaa. Yhtään yllättävämpää ei ole, että tämän tarinan hypoteettinen juoni näytti itsestään selvästi noudattavan valistuksen edistysihanteita ihmiskunnan materiaalisen hyvinvoinnin lisääntymisestä, tieteellisestä edistyksestä, eettisestä herkistymisestä ja yleisestä esteettisestä raffinoitumisesta.

Vielä 1900-luvun lopun kylmän sodan aikakaudella Neuvostoliitto ja Yhdysvallat kilpailivat ideologisesti siitä, kumman yhteiskuntajärjestys on ihmiskunnan kannalta edistysellisempi. Nykyään liberalistilla on maailmalla vastustajinaan erilaisia ryhmiä umpikonservatiivisia

uskonnollisia mielipuoilia, jotka nimenomaisesti toivovat paluuta patriarkaattiin sen kaikissa mahdollisissa muodoissa: Jumalan valtana, poliittisena pappisvaltana ja perheen isän valtana. Tätä taustaa vasten voi kyseenalaistaa monet globalisaatiohistorian paradigmat aivan uusina avauksina maailman ymmärtämiseen. Kannattaa pysähtyä miettimään, onko meillä mitään aavistusta siitä, millaista tulevaisuutta kohti olemme ihmiskuntana oikeastaan menossa.

Supersuurvaltana Yhdysvaltain ulkopoliitiikan keskeinen ongelma on toisesta maailmansodasta lähtien ollut, että myös silloin kun Yhdysvallat jättää puuttumatta muun maailman tapahtumiin, sitä syytetään siitä, miten se toimii. Mitä tulee länsimaisen ihmisoikeuspolitiikan epäonnistumisiin erityisesti suhteessa äärikonservatiivisiin uskonnollisiin vapautusliikkeisiin, voisi jopa väittää, että jatkuva parku juuri ihmisoikeuksien puolesta on ennemminkin ollut este konfliktien ratkaisulle kuin edesauttanut asioita maailmanpolitiikassa. Henkilö, joka julistaa koska tahansa puolustavansa kenen tahansa mitä tahansa ihmisoikeutta, joutuu konfliktitilanteessa omasta kannastaan tinkiessään tekemään poliittisen kompromissin sijasta moraalisen kompromissin. Moraalista kompromissia ei kukaan katso hyvällä. Siksi poliittisten ratkaisujen markkinoiminen ihmisoikeuspolitiikkana on omiaan vain syventämään maailmanpolitiikan ristiriitoja.

Kirjoittaja on Pohjois-Amerikan tutkimuksen dosentti, joka toimii Oulun yliopiston aate- ja oppi-historian yliopistonlehtorina.